

* אדם ולוחם קטעים מן הספר

סיפור חייו של יצחק בן מנחם (גוליבר) נפל
בפקדו על יחידתו בפשיטת הכנרת ב-12.12.55

— כשנתקבלתי לקורס-מ"פים, שמעתי לראשונה את השם: גוליבר. באולם-הקבלה המרווח הירבו להזכיר שם זה, לדבר בשבחו, להללו, לפארו ולרוממו: "המקלען מלטרון", "מפקד נועז", "מדריך-בחסד", "אחד הפייטרים של צה"ל" — אישרו חניכים שהכירוהו. סיפורי אלף-לילה ולילה נרקמו סביבו, ואני — השתוקקתי כבר להכירו. שובצתי כחניך בצות מספר אחד — הצות של גוליבר — ובשעה 1400 נתקיימה פגישת-ההיכרות בינינו. גבר גבה-קומה, רחב-כתפיים, שזוף-פנים ויפה-תואר פתח את הפגישה בהאי-לישנא: "שמי יצחק בן-מנחם, אבל קוראים לי גוליבר". בהופעתו הגברית ובדבריו הכנים עשה עלינו מיד רושם בליימחה. אל קורס-המ"פים הגעתי מחיל-הים, ובהיותי רחוק מחיל-הרגלים ותלוש מבעיותיו ומאורח-לחיימתו, נתקשיתי בקליטת-החומר וביקשתי לשחררני מן הקורס, וזאת מספר ימים לאחר שהחל. פניתי אל מדריך-הצות, גוליבר, והעמדתי על חומרת-מצבי. הפצרתי בו להמליץ על שחרורי ולחסוך לי עוגמת-נפש יתירה. גוליבר דיבר על לבי, הוכיחני על פני, עמד על כך שעלי לסיים את הקורס עד תומו. "כל התחלה קשה", אמר, "ואני מתחייב לעמוד לשירותך בכל שעה שתרצה".

ערב-ערב היה מסב עמי בחדר-מגורי, מסייעני בהכנת-השעורים, מבהיר לי את הטעון הבהרה. אף שנחשב למדריך ותיק, שהחומר הנלמד כבר "יצא לו מן האף" — היה גוליבר דש בחומר שוב ושוב, פעם ועוד פעם, ובלבד להקנותו לי בשלמותו. היינו רכונים על ספרות-הדרכה, מעלעלים בחוברות ובתקצירים, קוראים בעיון דף אחר דף, עמוד אחר עמוד. לא פעם היה מצוה עלי לקרוא מחדש פרק פלוני אלמוני, מהתחל ועד כלה, והיה תוקע לי שאלות "אגפיות" — לעמוד על מידת קליטתי את החומר. אני כשלעצמי, כבר בחלתי בחומר הרב, ולאחר יום-אימונים מפרך — עז היה רצוני לחטוף תנומה. אך גוליבר לא הירפה ממני כמלוא הנמיה. ערב ערב — לעתים עד שעת-הצות — חייב הייתי לקבל אצלו "שיעורים-פרטיים", ומאום לא עזר לי: היה רץ אחרי, נוטלני בידי ומוליכני אל החדר. תמה הייתי, מה ראה להקדיש לי את מיטב שעותיו הפנויות, שכן להיכרות שבינינו לא מלאה אפילו שבוע-ימים. והוא לא עשה זאת "למען יגידו..." הוא לא ביקש כתרם לעצמו. הוא היה משוכנע כי זוהי חובתו כמדריך: כי שומה עליו להקנות לחניכיו את כל החומר בהתאם לתוכנית, ולהקנותו טוב ככל האפשר! הוא האמין כי מחובתו של המדריך לתת לחניכים את המכסימום האפשרי — אם לא למעלה מזה. לא נמצא חניך בצות, שגוליבר לא יקבע לו "שיעורים-פרטיים": מאף אחד לא הירפה, ולכל אחד הקדיש מזמנו הפנוי וממרצו — ללמדו פרק בלחימה. והיה יודע בדיוק-נמרץ, מי ומי בקיאים בחומר, מי ומי אינם בקיאים בו.

דומני, כי לא היה מדריך שישוה לו. התלהבותו בעת מתן-השעור ומתודיקה כה נכונה של הדרכה: מין טכניקה שכזאת, כוח-שיכנוע ושטף-דיבור שאובים מתוך נסיון-אישי, מסירות ושקידה ואהבת החניכים — כל אלה ציינו את גוליבר והכתירוהו כמדריך-אידיאלי בהא-הידיעה! היה מהפנט אותנו ומביאנו לידי הקשבה דרוכה: אי-אפשר היה שלא להקשיב

* אדם ולוחם. סיפור חייו של יצחק בן-מנחם (גוליבר). הביא לדפוס מרדכי יעקובוביץ, הוצאת "ניב" ת"א.

בשיעוריו. הוא שלט בחומר שליטה גמורה, הכירו וידעו בעל-פה. אף ה"אריות" שבצות, כולם מפקדים ותיקים ומנוסים, שתו בצמא את דבריו.

זכורני, מקרה עם הניך שנתמנה לפקד על תרגיל "פלוגה בהתקפה — יום". הלה נכשל כשלון-חרוץ והתרגיל לא השיג את מטרתו. חניכים ומדריכים כאחת, ניצבו פעורי-פה, נדהמים נוכח הכשלון הבלתי-צפוי. גוליבר התייצב מיד לימין החניך הנבוך, בתתו לו את מלוא-הגיבוי: גכנס בריב עם המדריכים שהעזו להטיל ספק בכושרו של החניך-המפקד: תבע במפגיע לאפשר לחניך לבצע שנית אותה ההתקפה עצמה; סירב להשלים עם הדעה שרוחה כי החניך-המפקד מתקשה בשליטה ובפיקוד.

החניך, שהבחין כי גוליבר תומך בו וניצב לימינו — שינס את מתניו וביצע בהצלחה את ההתקפה השניה.

בהיותי איש חיל-הים, היה גוליבר מציג לי שאלה רק כאשר היה משוכנע כי יש תשובה בפני. והיתה לו עין-חדה להבחין אימתי אני יודע ואימתי לא. פעם בפעם היה שואלני שלא בנוכחות אחרים, ובלבד שלא להלבין את פני ברבים.

במסגרת סידרת "עלה-ורד" נתקיימה באחד הערבים מסיבת-הצות, אליה הוזמנו בנות-חן ירושלמיות. י' עמד להופיע עם נערתו-ארוסתו, אך בשעה מאוחרת בא ואמר שהנערה סירבה לו, ולא תבוא. גוליבר, התרומם מעל מושבו וביקש את כתובתה. "אלך להביאה מן הבית", הכרית. אף שכלל לא הכירה, נסע אליה הביתה לדבר על לבה שתאות להופיע במסיבה.

מטבעו היה עקשן. יכול היה לסרב להחזיר אל השיעור חניך שסרח; כשהעניש — היה דואג לכך שהעונש יבוצע במלואו. לעתים היה תובע להגיש לו את השיעורים מחדש, ומהחלטתו זו לא היה נסוג ויהי-מה. מכל אחד מאתנו ידע לתבוע כהנה וכהנה — ככל שידע לתבוע מעצמו. כאשר נערכו מבחני-הגמר, היה הוא מתשוטט בחוץ, מהלך אנה ואנה, נרגש ונפעם כמונו ממש: ראשון חפז להיודע על תוצאות המבחנים, משל הוא עצמו היה העומד למבחן, והיה נחפו לבשר לנו את התוצאות, לברכנו ולעודדנו.

האמת ניתנה להיאמר, כי גוליבר לא היפלה מעולם בין חניך לחניך, לא נקם ולא נטר, ובלבו לא רחש טינה אל מישהו. בכל תקופת שהותנו בקורס, לא הבחנו ביחס בלתי-הוגן או במשוא-פנים מצידו. אף אם לא חיבב מישהו, הדבר לא היה ניכר בו כלל וכלל, כי גוליבר ידע לשלוט ביצריו וברגשותיו — ולרסנם. ועוד דבר אחד איפיין אותו: לויאליות. לעתים, אירע, שמדריך-מחליף שלט בחומר במידה בלתי-מספקת, או שנהג עם מי מאתנו שלא כהלכה. אם היינו מספרים על-כך לגוליבר — היינו מעלים את חמתו עד להשחית. בשתי-ידינו היה דוחה אותנו, מסרב לשמוע דבר-רוחצי-דבר על מדריך אחר. "איני רוצה לשמוע על-כך. הרכילויות הללו אינן מעניינות אותי!"

הצות כולו היה בדעה אחת — והיו בו "קאליברים!" — כי שמו של גוליבר עוד עתיד ללכת לפניו. עם שהיה ילדותי לפעמים, היה מנהיג מלידה, בעל-כושר פאנטאסטי, נחון בתפיסה-טקטית מזהירה. היה מפליאנו בהשכלתו החובקת-כל, בחתירתו לעומקם של הדברים, בבקיאות שגילה בענייני-דיומא, בשאלות יום-יום, בבעיות-השעה. לכל דבר היתה לו תשובה מוכנה מראש; לכל דבר היתה לו דעה מקורית משלו. מן הנמנע היה להביאו במבוכה. פעור-פה היית ניצב למולו, תוקע מבטך בעלם הפיקח והשנון, באותו נער-כמעט, באותה דמות בלתי-שכיחה, — באותה אינציקלופדיה מהלכת על שתיים. חניך

*

— בצות של גוליבר היו שני חניכים, אנשי-מילואים, שהתקשו בקליטת החומר הרב, בו הולעטו. כמעט בכל צות היו אחד או שנים כאלה — שעמדו להישלח מן הקורס, על-מנת לשוב אליו במועד מאוחר יותר לאחר שיוכשרו יותר. גוליבר התנגד לכך שמישהו מחניכיו יישלח הביתה לפני תום הקורס. הוא טען, כי בסופו של דבר, ידביקו החניכים הנחשלים את חבריהם, ויגיעו לאותה רמת-ידיעות. היו בינינו ויכוחים נוקבים, חילופי-דעות מעמיקים, שיחות משולהבות. כמפקד הקורס נעתרתי להפצרותיו המרובות, והסכמתי לאפשר לו, לגוליבר, להוכיח את צדקת-טענותיו. הוא ראה את עצמו עומד במבחן, והשקיע הרבה מאמצים — לאחר שעות-העבודה בעיקר — כדי לאמת את הנחותיו. ואמנם, מאמצי הוכתרו בהצלחה, ואולי בשל-כך זיכוהו המדריכים בתואר: "המדריך-החברתי" של הצות.

פעם נתכנסו בבסיס מבכירי הקצונה של צה"ל ומטובי מוחותיו, כדי לדון בסוגיה מסוימת. גוליבר, אחד ה"צעירים" המעטים שהורשו ליטול חלק בכנס זה, ביקש אף הוא את רשות-הדיבור. בפאתוס המיוחד לו, ניתח את הסוגיה, הצביע על פתרונות אפשריים, לא היסס "לקטול" את קודמיו, אף שהיו גבוהים ממנו בכמה דרגות. ברדתו מעל הבמה, הישיר מבטו אל תוך קהל הנוכחים, תקע "אלכסונית" כשניצוץ שובבי ניצת בעיניו — זה הניצוץ

המרמו על הבטחון-העצמי הבלתי-מצוי של גוליבר. ניכר היה, כי גוליבר שולט בנושא לפני-
ילפנים, כאילו חש אותו על בשרו. אחד מאלופי צה"ל שבאולם שאלני: "מיהו הבחור הצעיר,
הזה, הבקי כל-כך בסוגיה הנדונה?"

ועוד אזכור, כיצד היה מופיע תדיר עם תרמיל-גב מלא פירות, שהיה מביאם ממשק-
הוריו או קוטפם בבוסתנים הנטושים, הפזורים לאורכה ולרוחבה של המדינה, ותמיד מחלק
מפירותיו לאחרים — לחניכים ולמדריכים כאחד.

כאשר משטר שביתת-הנשק המעורער החל מתערער עוד יותר — וכוננות מוגברת
לקרא הבאות אפפה את צה"ל — קצה נפשו של גוליבר לשרת בבסיס-הדרכה "שקט", יחסית.
בכל תוקף עמד על-כך, שתינתן לו האפשרות להצטרף ליחידה קרבית ממש. מפקד הבסיס,
שמיאן לותר על מדריך מוכשר כל-כך — עשה הכל להניאו מכך. "ההדרכה אינה נופלת
בחשיבותה מן השירות ביחידה קרבית. זוהי מלאכה אפורה ומפרכת, אך היא מכשירה קאדר
של מפקדים קרביים — והמשימה היא בת-שנים!"

גוליבר לא השתכנע, ביקש העברה לחיל-הצנחנים. להוט היה אחר משהו יותר "ממשי",
יותר "תכליתי".

גוליבר היה משוכנע, כי במוקדם או במאוחר, יבוא עלינו "הסיבוב-השני" — ואין זו
אלא שאלה של זמן. הוא הסיק מכך את המסקנות, וביקש מאחרים לעשות כמותו. מפקד

*

ל. ידידי,

ימים אלה שאני מבלה בבית, מוקדשים ללימודים לקראת הבחינות. הזמן כה קצר,

ואני נמנע מלדחוק את הקץ — — —

לשמחתי הרבה הריני מסיים ביום-חמישי הבא ה-3.11 את בחינותי — ואז ירוח לי.

לאחר שאני משרת שוב קרוב לשנה בצה"ל — ובמיוחד נוכח הדי הימים הללו —

נראים לי לימודי תמוהים ביותר: הגישה אליהם זרה ומעורפלת, ואני "אנוס", כביכול, לקלטם.

לאור האירועים האחרונים, איני מרגיש את עצמי בטוב משום שאינני נמנה עם

המשתתפים בפעולות-התגמול. באם המצב הנוכחי יימשך, לא אוכל שלא לעזוב את מקומי

הנוכחי (בצורה זו או אחרת) — על מנת להצטרף ליחידה לוחמת.

ברי לי, כי הסך-הכל הרצוי למדינה הינו שקט מוחלט! אולם המצב אינו פשוט כל-כך.

אני נאלץ להאמין למומחים, המעריכים בשנה-שנתים את תקופת קליטת הנשק-הצ'כי

על-ידי המצרים לצורך תפעולו היעיל במסגרות נרחבות. באם יישמר השקט המתוח — והרבה

דברים עלולים להתרחש בתקופת-שקט זו — האם תיפתר הבעיה?

השאלה הקיימת ועומדת היא, לא אי-הכללתן של מדינות-ערב כאויב פוטנציאלי — אלא

הקהיית שיניהם וניטרולם לשש-שבע שנים נוספות, למען אפשר למדינה להתעצם בינתיים,

ולהתבסס.

איני סבור כי ה"שקט" — ולו אף ממושך — ימנע התנגשות בחלוף שנתיים-שלוש.

כוונת מצרים וגרורותיה היא — לאגור כמות כזו של עוצמה, שיוכלו בוודאות להכריענו. אין

זו שאלה של רצון בלבד, כי אם הנחת-יסוד לקיום משטרם.

אפשר ודחייה לשנתיים-שלוש, תביא — מסיבות שונות ומורכבות — לדחייה ממושכת

יותר של מועד ההתנגשות, או אף למניעת-התנגשות בכלל. הלואי! אך יתכן, כי כל שנה

נוספת תתן בידי ברית מצרים-סוריה את השהות הדרושה ל"עיכול" הנשק הרב — ע"מ

לכוננו כלפינו בשעה נוחה להם. או-אז מצבנו פחות חביב.

אינני מאמין שמעצמות-המערב תנקוטנה בצעדים מוחשיים באם נותקף, חלילה: באם

נוכרע במהירות בשלבי המלחמה הראשונים, כי אז בודאי שיניחו לתוקפים; ובאם נתגונן

ונעבור להתקפה, כי אז יש לצפות ל"הפוגות", לועדות-הקירה, לסאנקציות וכו'.

באם נגזר על צה"ל להכות באויביו, כי אז הרצוי ביותר הוא — מיד! ורצוי להכות

בצבא המצרי. שהוא החזק והמסוכן ביותר משאר צבאות-ערב. כמוכן, באמתלה טובה... וללא

כל כוונה להחזיק בשטחים הכבושים לצמיתות. ממערכה זו הייב הצבא-המצרי לצאת בריסוק-

אברים, כי רק אז תושג המטרה. אינני רואה אפשרות להחזיר לנו את עזה מבלי שנאלץ לקבל

על עצמנו את עול הפליטים החיים שם. אפשר וזו הדרך היחידה להבטיח לדרום הארץ את השלום והבטחון.

כתבתי לך אך חלק מהדברים המנקרים במוחי בימים אלה. אין ספק, המוסדות הנוגעים בדבר, שוקלים היטב את המצב. מה שנותר עוד לעשות הוא — להחליט! הביצוע הלא מופקד בידינו...

את חופשתי אסיים ב־20.11. ההורים כבר מצפים לביצוע כמה וכמה עבודות חביבות, הנדחות מפעם לפעם מחוסר ידיים עובדות. אף אני מצידי כבר משתוקק לעבוד במשק. הטיפול בעצים ובהרכבות חביב עלי במיוחד...

שלום ולהתראות
גוליבר.

31.10.55

*

דברי הרמטכ"ל על הקבר הפתוח:

עם ישראל וצבאו מביאים למנוחות את יצחק בן-מנחם — חייל גיבור. לא היה יעד אשר נראה לו קשה, ולא היתה משימה אשר תראה לו ככדה משאת.

יצחק בן-מנחם בחר בגבורה את דרך חייו — להיות מסוכך בגופו על האחרים. יצחק בן-מנחם לחם בגבורה — ובגבורה נפל, כשהוא פורץ בראש יחידתו. את תפקידו לא מילא בשם האחרים ולא מטעם האחרים. הוא לא היה שליח, לא נקרא לעשות זאת על ידי כפרו ולא הומרץ לכך על ידי תנועה ציבורית. לא היו חציצות בינו ובין עמו, בינו ובין המעשה אשר עליו לעשות.

את הקריאה הנוקשה, קריאת הדמים, שמע ישירות מעמו. היא עלתה מן התנ"ך, מן ההיסטוריה היהודית, מן ההווה הזועק ומן העתיד התובע. הוא שמע את הקול, עזב את ספסל-הלימודים והלך להיות לוחם לעמו.

הוא לא ראה את ישראל כ"משהו" אשר על שכנותיה להכיר בו ולחיות עמו "איכשהו". עבורו ישראל לא היתה "משהו", עבורו ישראל היתה אכרים, דייגים ורועים העושים את עבודתם, יוצרים וחיים. בשבילו היתה ישראל — "מדינת ישראל" ולה גבולות וזכויות אשר יש להבטיחם. אך הוא ידע כי לשם כך חייב גם הוא לא לחיות "איכשהו". הוא ראה את המתרחש סביבו, עזב את האוניברסיטה והלך להיות זקיף לבטחונה של ישראל.

היום מביא צה"ל על כפיים את גופו נקוב הכדורים של יצחק בן-מנחם. הוא ינוח כאן בכפר ואת חרבו נישא אתנו.

ידיעת החומר הצבאי אינה רק התוספת הגורמת לאדם להיהפך לבעל תכונות המתאימות לקצין מוכשר. ידיעת החומר הצבאי מפתחת ומיעלת את התכונות הנ"ל. ידיעת החומר גוררת בטחון עצמי, הנה מקור ליוזמה ולתושיה, הנה גורם הקובע את יחסם והערבתם של שאר ממלאי התפקידים לקצין — ומכאן מביאה היא לאפקט המלא בשדה הקרב.

יצחק בן-מנחם (גוליבר)